

II. PŘÍDAVNÁ JMÉNA (latinsky ADJEKTIVA)

5.–9. roč.

1. Co vyjadřují přídavná jména?

Přídavná jména vyjadřují vlastnosti osob, zvířat, věcí a jevů nebo jejich význam blíže určují, např.:

- člověk, kterého všichni znají – *známý* člověk
- děvče, které se tváří mile – *milé* děvče
- kočka, která se toulá – *toulavá* kočka
- srna, která prchá přes pole – *prchající* srna
- lán, který sahá hodně daleko – *dlouhý* lán
- nábytek, který je nově zakoupený – *nový* nábytek
- dopis, který zve na akci – *zvací* dopis
- šátek, který hýří pestrostí barev – *pestrobarevný* šátek
- den, který má velký význam – *významný* den
- sourozenci od Pavla – *Pavlovi* sourozenci
- hračky od Adélky – *Adělciny* hračky...

Na **přídavná jména** se ptáme **otázkami**: jaký (jaká, jaké), který (která, které), čím?

Příklady: *známý* (jaký, který?) člověk, *toulavá* (jaká, která?) kočka, *významný* (jaký?) den, *Pavlovi* (čí?) sourozenci, *Adělciny* (čí?) hračky...

2. Jaké mluvnické kategorie určujeme u přídavných jmen?

Přídavná jména mění při skloňování svůj tvar, proto patří mezi **slova ohebná**. Jelikož upřesňují význam podstatných jmen, **shodují se s nimi** v **pádě, čísle a rodě**. Zbývající dvě mluvnické kategorie – **druh a vzor** – se s **podstatnými jmény neshodují**, jsou zcela odlišné.

Určování mluvnických kategorií je důležité pro pravopis koncovek přídavných jmen.

a) PÁD (je shodný s podstatným jménem, které blíže určuje):

- **1. kdo, co?** známý muž, známá žena
(nominativ)
- **2. koho, čeho?** známého muže, známé ženy
(genitiv)
- **3. komu, čemu?** známému muži (-ovi), známé ženě
(dativ)
- **4. koho, co?** známého muže, známou ženu
(akuzativ)
- **5. oslovujeme, voláme!** známý muži! známá ženo!
(vokativ)
- **6. kom, čem?** známém muži, známé ženě
(lokál)
- **7. kým, čím?** známým mužem, známou ženou
(instrumentál)

b) ČÍSLO (je shodné s podstatným jménem, které blíže určuje):

- **jednotné** (singulár) – (jeden) *veselý* muž; (jedna) *veselá* žena; (jedno) *veselé* dítě...
- **množné** (plurál) – (dva) *veselí* muži; (dvě) *veselé* ženy; (dvě) *veselá* děvčata...

Číslo jednotné:

1. pád	veselý muž	veselá žena	veselé děvče
2. pád	veselého muže	veselé ženy	veselého děvčete
3. pád	veselému muži	veselé ženě	veselému děvčeti
4. pád	veselého muže	veselou ženu	veselé děvče
5. pád	veselý muži!	veselá ženo!	veselé děvče!
6. pád	veselém muži	veselé ženě	veselém děvčeti
7. pád	veselým mužem	veselou ženou	veselým děvčetem

Číslo množné:

1. pád	veselí muži	veselé ženy	veselá děvčata
2. pád	veselých mužů	veselých žen	veselých děvčat
3. pád	veselým mužům	veselým ženám	veselým děvčatům
4. pád	veselé muže	veselé ženy	veselá děvčata
5. pád	veselí muži!	veselé ženy!	veselá děvčata!
6. pád	veselých mužích	veselých ženách	veselých děvčatech
7. pád	veselými muži	veselými ženami	veselými děvčaty

c) ROD (je shodný s podstatným jménem, které blíže určuje):

- **mužský** – *slavný* herec (*jaký, který* herec?)
v některých pádech rozlišujeme i **tvary životné** a **neživotné** (1. p., č. mn.: *slavní* herci – *slavné* hrady)
- **ženský** – *slavná* herečka (*jaká, která* herečka?)
- **střední** – *hravé* dítě (*jaké, které* dítě?)

d) DRUH (u podstatných jmen se nevyskytuje):

- **TVRdá** přídavná jména mají v 1. pádě čísla jednotného trojí zakončení s dlouhou samohláskou v koncovce – pro:
rod mužský koncovku -ý: *veselý, zdravý* muž,
rod ženský koncovku -á: *veselá, zdravá* žena,
rod střední koncovku -é: *veselé, zdravé* dítě.

7.–9. roč.

Některá přídavná jména **tvrdá** mají v 1. pádě čísla jednotného i množného tzv. **jmenné tvary** s krátkou samohláskou v koncovce nebo bez koncovky – pro:

rod mužský – bez koncovky: muž byl *zdráv, šťasten*...

životný – muži byli *zdrávi, šťastni*...

neživotný – hrady byly *zpřístupněny*...

rod ženský – s koncovkou -a: žena byla *zdráva, šťastna*...

ženy byly *zdrávy, šťastny*...

rod střední – s koncovkou -o: dítě bylo *zdrávo, šťastno*...

děvčata byla *zdráva, šťastna*...

5.–9. roč.

- **MĚKká** přídavná jména mají v 1. pádě čísla jednotného ve všech rodech zakončení -í – pro:

rod mužský koncovku -í: *cizí* muž, *ryzí* charakter...

rod ženský koncovku -í: *cizí* žena, *ryzí* mince...

rod střední koncovku -í: *cizí* dítě, *ryzí* srdce...

- **PŘIVLASTŇOVACÍ** přídavná jména se tvoří od podstatných jmen:
rodu mužského příponami **-ův, -ova, -ovo**:
otcův bratr, *otcova* sestra, *otcovo* dítě...
rodu ženského příponami **-in, -ina, -ino**:
matčín bratr, *matčina* sestra, *matčino* dítě...

Pravopis – psaní velkých počátečních písmen:

Přídavná jména přivlastňovací utvořená od vlastních jmen osob nebo zvířat píšeme s **velkým počátečním písmenem**, např.: *Karel – Karlův* pas, *Mirka – Mirčín* prstýnek, *Alík – Alíkův* obojek, *Ben – Benova* miska, *Smetana – Smetanovy* opery, *Hrubín – Hrubínovy* verše...

Ostatní přídavná jména utvořená od jmen vlastních píšeme s **malým počátečním písmenem**, např.: *Čechy – česká* města, *Slezsko – slezské* řeky, *Morava – moravská* vína, *Buchlov – buchlovský* hrad, *Lada – ladovské* obrázky (obrázky napodobující styl Josefa Lady)...

Pamatujte si:

Ve vlastních názvech (měst, hor, řek, jezer, ostrovů, poloostrovů atd.) **píšeme i přídavná jména s velkým počátečním písmenem**, např.: *Česká Lípa*, *Moravská Třebová*, *Divoká Orlice*, *Slapská* přehrada, *Apeninský* poloostrov, *Tichý* oceán...

e) **VZOR** (je jiný než u podstatných jmen):

- **TVRDÁ přídavná jména** mají tři vzory:
mladý – pro rod mužský,
mladá – pro rod ženský,
mladé – pro rod střední.

7.–9. roč.

Jmenné tvary přídavných jmen tvrdých mají vzor:

- mlád** – pro rod mužský,
mláda – pro rod ženský,
mládo – pro rod střední.

5.–9. roč.

■ **MĚKKÁ přídavná jména** mají vzor:

jarní – pro všechny tři rody.

(stejně jako u následujících přivlastňovacích přídavných jmen):

■ **PŘIVLASTŇOVACÍ přídavná jména** mají vzory:

otcův, otcova, otcovo – pro rod mužský, ženský a střední,

matčín, matčina, matčino – pro rod mužský, ženský a střední.

3. Jak postupujeme při určování druhu a vzoru přídavného jména?

a) Přídavné jméno převedeme do tvaru **1. pádu čísla jednotného**.

b) Pokud má přídavné jméno pro **každý rod jinou koncovku**, a to **-ý, -á, -é** (*veselý muž, veselá žena, veselé dítě*), jedná se o přídavné jméno **tvrdé** a zařadíme ho ke **vzoru mladý** (rod mužský), **mladá** (rod ženský) nebo **mladé** (rod střední).

c) Pokud má přídavné jméno pro **všechny rody stejnou koncovku**, a to **-í** (*zimní kabát, zimní zahrada, zimní slunce*), jedná se o přídavné jméno **měkké** a zařadíme ho ke **vzoru jarní**.

d) Vyskytuje-li se u přídavného jména zakončení **-ův, -ova, -ovo** (*Jirkův bratr, Jirkova sestra, Jirkovo auto*) nebo **-in, -ina, -ino** (*Evin bratr, Evina sestra, Evino auto*), jedná se o přídavné jméno **přivlastňovací** a podle zakončení ho zařadíme ke vzorům **otcův** (rod mužský), **otcova** (rod ženský), **otcovo** (rod střední) nebo **matčín** (rod mužský), **matčina** (rod ženský), **matčino** (rod střední).

Cvičení

5.–9. roč.

1. Vyhledejte přídavná jména a podtrhněte je.

nová, novina, novoty, maska, maskovaný, maskovat, květ, okvětní, květovaný, výkvět, třídit, tříděný, okenní, okno, Ivančina, radostný, radovat se, světelný, světlo, rozsvětlit, rozsvícený, rozsvítit, svítící, Markův, čistý, čistící, vyčistit, vyčištěný, tetin, sykot, syčící, syčet, nasycený, zimní, zimník, kočičí, kočkovitá, kočkodan, řidičův, řídit, řidič, řidičský, řídící, rychlost, rychlostní, rychlý, rychlit, vařící, vařit, uvařený, voda, vodní, vodová, vodovod, vodovodní, vodníkovo

2. Roztřídte přídavná jména z 1. cvičení na jednotlivé druhy:

a) tvrdá: _____

b) měkká: _____

c) přivlastňovací: _____

3. Podtrhněte v textu přídavná jména.

Uvařím ti bylinkový čaj a osladím ho včelím medem. Na recitační soutěži zazněly i Nerudovy verše. Bez teplého oblečení nepůjdeš ven. K mým oblíbeným zálibám patří zimní sporty. Kde jste našli dědečkovy brýle? Na horách jsme dýchali svěží vzduch. Tížilo ho špatné svědomí. Pozorovali jsme hravá štěňátka. Někdy se neobejdeme bez cizí pomoci. Ve dveřích nás vítala usměvavá teta. Přišli jsme k Věřčině kamarádce. Poslouchali jsme vyprávění o lidových zvycích. Můj bratr začal navštěvovat taneční kurz.

4. Vypište ze 3. cvičení přídavná jména a určete u nich pád, číslo, rod, druh a vzor.
